

FRAMTIDAS STORBYER

Innhold

Transport og miljø	3
Kollektivtransport og boligbygging.....	3
Overgang til miljøvennlige kjøretøy	4
Sykkel og gange	5
Grønne byer.....	5
Levekår og velferd	6
Sterkere områdesatsinger	6
Sosiale helseforskjeller	6
Godt norsk språkmiljø	7
Aktiv boligpolitikk	7
God og aktiv oppvekst.....	8
Trygghet og kriminalitetsbekjempelse	9
Økonomisk kriminalitet, arbeidslivskriminalitet og sosial dumping	9
Trygge gater og uteområder	10
Kamp mot menneskehandel	10
Bedre forebygging	10
Aktiv næringspolitikk	11
Høyere utdanning og forskning.....	11
Legge til rette for næringslivet	11
Bidra til nyskaping og innovasjon.....	12
Levende kulturliv	12
God organisering	13
Økonomi for vekst	13

IKKE KORREKTURLEST VERSJON

Arbeiderpartiet vil utvikle de unike mulighetene som finnes i våre største byområder. Stadig flere mennesker velger å leve hele eller deler av livene sine i disse områdene. Disse har gode arbeids- og utdanningsmuligheter for de fleste. De som bor her kan oppleve et rikt og variert kulturliv, et mylder av opplevelser og spennende møter med mangfoldet.

De store norske byene er i utvikling. Både byene og kommunene rundt vil ha sterk vekst i årene som kommer. Dette viser at områdene er attraktive. Disse områdene er kraftfulle lokomotiv for sine regioner, og er sentrale for verdiskaping og kunnskap. Derfor er byene og resten av landet gjensidig avhengige av hverandre. Veksten i storbyområdene gir muligheter som kommer hele landet til gode.

Samtidig er det også utfordringer knyttet til denne veksten. Det krever raskere utbygging av infrastruktur og velferd. En fjerdedel av Norges befolkning bruker offentlige tjenester i de fire største kommunene i Norge. Hverdagen til svært mange mennesker er derfor avhengig av at de store bykommunene leverer gode tjenester til sine innbyggere.

Særlig er det viktig å møte de spesielle utfordringene storbyområdene har med å **balansere vekst og miljøutfordringer**, ta ut potensialet i **kunnskaps- og næringsutvikling**, redusere **sosiale forskjeller** og bekjempe **kriminalitet**. Skal vi få dette til, må vi ta i bruk nye løsninger og ha en bedre **organisering** i disse områdene.

Transport og miljø

Storbyene har betydelige miljøproblemer. Utslippene av klimagasser fra transportsektoren er betydelige, og grenseverdiene for de helseskadelige utslippene av nitrogendioksid og svevestøv overskrides jevnlig. Den sterke befolkningsveksten vil øke transportbehovet ytterligere. Det er avgjørende både av hensyn til miljø og arealbruk at persontransportveksten i storbyene tas med kollektivtransport, sykkel og gange. Samtidig må vi bidra til at både privatbilisme og nyttestransport foregår mest mulig rasjonelt og miljøvennlig.

Skal vi få dette til, er fortetting av sentrale byområder og konsentrert etablering av boliger og arbeidsplasser ved kollektivknutepunkter viktige verktøy for storbyene. Samtidig skal vi gjennomføre et nasjonalt løft for utbygging og drift av kollektivtransporten i og rundt storbyområdene. Vi vil også legge mye bedre til rette for sykkel og gange, og redusere forurensende biltrafikk. Og vi vil sikre lett tilgang til variert natur i byenes nærmiljø.

Kollektivtransport og boligbygging

Arbeiderpartiet vil:

- at **utbygging av boliger og arbeidsplasser i storbyområdene** skjer der det meste av persontransporten kan gjennomføres til fots, med sykkel og kollektivtrafikk. Utbygging av nye områder til boligformål, næringsvirksomhet, barnehager og skoler skal skje der infrastruktur for kollektivtransport er på plass eller bygges ut parallelt. Hovedregelen må være at ingen har mer enn 500 meter til nærmeste holdeplass for kollektivtransport.
- opprette **bymiljøavtaler** for å samordne ansvaret for virkemidlene i transportpolitikken i storbyene, som i dag er spredt mellom ulike forvaltningsnivåer. I disse avtalene må staten, fylkeskommunene og kommunene forplikte seg til å følge opp felles mål.
- at **staten må ta et særlig ansvar** for utbygging og drift av bybaner og busslinjer med egne traseer, som er avgjørende for gode transportløsninger i storbyene. Viktige prosjekter som bybanen i Bergen med traséene Vågsbotn-Flesland og Bergen sentrum-Loddefjord, bussveiprojektet i Stavanger-Sandnes, T-banetunnelen gjennom Oslo indre by og tverrforbindelse i Groruddalen, Fornebubanen, Ahusbanen til Lillestrøm og Kjeller og

superbussprosjektet i Trondheim skal gjennomføres. Staten må etter forhandlinger med kommunene påta seg opptil 70 prosent av investeringsutgiftene for disse prosjektene. Et klart krav til kommunene for å få denne statlige medvirkningen må være at de forplikter seg til omfattende utbygging av boliger knyttet til traséene.

- styrke arbeidet med bymiljøavtaler til de øvrige store byer som samarbeider med staten om å redusere klimagassutslipp: Kristiansandområdet, Tromsø, Buskerudbyen, Fredrikstad/Sarpsborg, Porsgrunn/Skien.
- aktivt arbeide for at flere byer/byregioner kan søke om bymiljøavtaler.
- bygge ut intercitytriangelet på Østlandet med **sammenhengende dobbeltspor** fra Oslo til Tønsberg, Hamar og Fredrikstad innen utgangen av 2024 og halvtimesavganger til/fra Skien og Sarpsborg innen 2026. Videre planlegging av IC-strekningene til Halden, Lillehammer og Skien med sikte på ferdigstilling i 2030. Vi vil bygge jernbanetunnel gjennom Oslo, utvikle Bergensbanen med Ringeriksbanen og dobbeltspor Arna-Bergen, elektrifisere Trønderbanen, bygge dobbeltspor på Jærbanen til Egersund og styrke regionalnettet og kapasiteten på jernbanen rundt de store byene. Det må legges opp til bygging av «stasjonsbyer» med boliger og arbeidsplasser ved kollektivknutepunktene.
- tilrettelegge for **pilotprosjekter for drift av kollektivtransport**, som gratis bruk av buss og tog, for raskt å få et skifte av transportmønstre i utvalgte områder.
- ha **hyppigere fergeruter** til boområder og arbeidsplasser i fjordkanten. I storbyene skjer det en rask utbygging i disse områdene, og null- og lavutslippsferger bør få en mye viktigere rolle i transportsystemet i storbyområdene.
- sørge for gode overganger for godstransport fra veg til sjø og bane i storbyområdene.
- bygge ut **kollektivfelt** i og rundt de store byene, og vurdere å gjøre eksisterende filer på flerfelts innfartsveier om til kollektivfelt i rushtiden, samt vurdere å gjøre flere veier enveiskjørt, slik at ett av feltene kan brukes til kollektivtransport.
- at det bygges ut flere **innfartsparkeringer** ved kollektivknutepunkter utenfor de store byene, og sette av parkeringsplasser på innfartsparkeringene til bildelings- /poolordninger.
- at kollektivtrafikken i 2025 som hovedregel benytter null- eller lavutslippsteknologi eller klimanøytralt drivstoff.
- at kommunene og fylkeskommunene skal kunne ta i bruk ny, klimavennlig teknologi i kollektivsystemet, og at staten bør dekke merkostnadene for drift og investering i ny teknologi i en overgangsperiode hvor teknologien har en merkostnad i forhold til bruk av tradisjonell fossil energi.

Overgang til miljøvennlige kjøretøy

Arbeiderpartiet vil:

- at det kan innføres **lavutslippssoner** i storbyer for å begrense lokal forurensing. Her kan det stilles krav til utslipp for å kunne kjøre inn i utsatte deler av byområdene. Det må vedtas en ny lov hjemmel for at byene skal få anledning til å innføre slike soner.
- at avgifter i **bomringene rundt storbyene gjøres tids- eller utslippsbestemte**. Utslippsbestemte bomringer innebærer at bomavgiftene for de minst forurensende bilene reduseres, mens de økes for de bilene som forurenser mest. Innfasing kan skje over noen år, slik at bileiere kan velge å kjøpe mer miljøvennlige biler.
- at det bygges inn **rensefiltre** som fjerner miljø- og helseskadelige partikler fra utlufting av tunneler i storbyene. Vi vil bidra til utvikling og utprøving av effektive teknologier for slik rensing.
- bruke avgiftssystemet **til fortsatt å stimulere til overganger til el-, hydrogen- og hybridbil og andre null- og lavutslippsbiler** også etter at dagens regler går ut i 2017. For å unngå blokkering av busstrafikken i kollektivfilene, vil vi der det er naturlig og mulig opprette egne miljøfiler for disse bilene og for biler med minst tre passasjerer.

- at **kjøretøy som brukes av offentlige virksomheter**, eller på oppdrag fra offentlige myndigheter, i storbyene så snart som mulig skal gå på miljøvennlig drivstoff.
- at alle skal ha rett til frisk og sunn luft i alle deler av storbyene. Vi vil opprette **flere lokale målestasjoner** for å følge med på dette.
- gi klare **varsler til befolkningen** når lufta er for dårlig, og iverksette effektive tiltak med begrensning av biltrafikken og ekstraavganger i kollektivtrafikken i slike situasjoner.
- at ladestasjoner for elbil bygges ut slik at tilgangen holder tritt med veksten i elbiler. Offentlige bygg med parkeringsfasiliteter bør være utrustet med ladestasjoner for elbil. Nye parkeringsanlegg må bygges med ladestasjoner for el- og hybridbiler.

Sykkel og gange

Arbeiderpartiet vil:

- etablere **sammenhengende sykkelveinett** i byområdene. Dette må også gjelde i bykjernene. Bymiljøavtalene og belønningsordningen for sykkel må være med å bidra til dette.
- at det i alle veiprojekter i storbyområdene legges til rette for sykkeltrafikk i klart tilrettelagte og merkede sykkelbaner, som for eksempel sykkelspressvegprosjektet i Kristiansand.
- **dele inn gang- og sykkelveier** og turveier i én tydelig merket fil for syklende og én for de som går eller jogger.
- bygge ut sykkelparkering i sentrumsområdene og stille krav om en andel **parkeringsplasser for sykkel** ved etablering av parkeringsplasser for biler.
- at det ved alle utbyggingsprosjekter skal det **stilles krav til antall sykkelparkeringsplasser**. Ved utbygging av nye offentlige arbeidsplasser skal det legges til rette for at arbeidsreiser kan foregå med sykkel.
- sørge for **god rydding og vedlikehold** av sykkel- og turveier også på vinterstid.

Grønne byer

Arbeiderpartiet vil:

- ta vare på **bymarker, friluftsområder, parker, grøntområder og vassdrag** i og rundt storbyene og legge til rette for attraktive, grønne aktivitetsområder i alle bomiljøer som er tilpasset alle livets faser.
- at retningslinjene om **fri ferdsel i 100-metersbeltet i strandsonen** håndheves strengt og at det offentlige kjøper opp flere strandområder for allmenn benyttelse i storbyområdene.
- bygge **sammenhengende strandpromenader** i sentrale områder i storbyene.
- legge til rette for **aktivt friluftsliv i bymarkene** som et godt forebyggende helsetiltak, med turstier, badeplasser, tilrettelegging for mennesker med funksjonsnedsettelse etc.
- redusere **energibruken i offentlige bygg** og samarbeide med selskaper og forskningsinstitutter for å finne nye måter å redusere energibruken på. Vi vil øke andelen nullutslippsbygg blant kommunale nybygg.
- innføre fullstendig **kildesortering** for matsortering og plast i alle storbyer, slik at matavfall i større grad kan utnyttes i produksjon av biogass.
- at **innkjøp og kontraktstildeling** brukes til å fremme energieffektivitet, klima og miljøhensyn i sin egen virksomhet.
- legge til rette for bildeling ved å tilgjengeliggjøre biloppstillingsplasser for bildeling nær knutepunkter og i nye, større bolig- og næringsprosjekter.
- at storbyene utarbeider **planer for det visuelle miljøet**, som blant annet regulerer bruk av skilt og reklame i bybildet.

Levekår og velferd

Storbyene møter også betydelige sosiale utfordringer. De største sosiale forskjeller i Norge finner vi i disse byene. Særlig er skillet mellom øst og vest i Oslo tydelig, men vi finner også klare forskjeller i Bergen, Trondheim, Fredrikstad, Drammen og flere andre større byer. Mange i disse byene lever i områder hvor de som bor der har lavere inntekter enn gjennomsnittet, hvor flere står utenfor arbeidslivet, hvor det er større sosiale helseforskjeller og kortere levealder, hvor flere barn er i familier som lever under fattigdomsgrensen, hvor det er høyere frafall i videregående skole, hvor det er flere barnevernstilfeller og hvor det er overrepresentasjon av noen former for kriminalitet. Flere steder ser vi også en segregering hvor mange fra samme etniske minoritetsgruppe velger å bosette seg i samme område. Vi vet også at ensomhet er en stor utfordring for mange mennesker i storbyene.

For at vi skal få gode og trygge storbyer, har alle innbyggere interesse av at vi forebygger ensomhet og reduserer forskjeller. For Arbeiderpartiet er det viktig at alle har like muligheter. Derfor vil vi utjevne økonomiske forskjeller i storbyene og bekjempe fattigdom, rusavhengighet og livsstilssykdommer. Et viktig redskap for dette er områdesatsinger der stat og kommune gjør en felles satsing i bydeler med demografiske og sosioøkonomiske utfordringer. Også samhandlingsreformen i helsevesenet bør innrettes slik at helseforskjeller i utsatte områder kan bekjempes bedre.

Velferdstilbudet i storbyene må være på nivå med resten av landet, og det må følge veksten i befolkningen. Allerede i dag har flere av storbyene færre svømmehaller og idrettsanlegg, færre kulturskoleplasser, og mindre lokalsykehuskapasitet i forhold til innbyggertallet enn landsgjennomsnittet. Når disse områdene vil få en sterk befolkningsvekst i årene framover må velferdstilbudet holde tritt.

De store byene har betydelige rusutfordringer. Rusmisbruk skyldes sammensatte problemer som krever sammensatte og individuelle løsninger. Arbeiderpartiet vil bedre rusomsorgen ved å sørge for at alle som er motiverte raskt skal få tilbud om en individuelt tilpasset behandling og bidra til en meningsfull hverdag.

Sterkere områdesatsinger

Arbeiderpartiet vil:

- **forlenge og forsterke områdesatsingene** i Groruddalen, Søndre Nordstrand og indre øst i Oslo, Saupstad i Trondheim, Årstad, Ytre Arna og Indre Laksevåg i Bergen og på Fjell i Drammen i ti år til.
- **vektlegge integrering, språk og forebygging blant barn og unge** sterkere når områdesatsingene forlenges.
- **innføre områdesatsinger i flere storbyområder** der sosiale kriterier tilsier at det er nødvendig. Vi vil overføre relevante erfaringer fra Oslo til andre byer.

Sosiale helseforskjeller

Arbeiderpartiet vil:

- fremme fysisk aktivitet ved å bygge ut **ballbinger, turløyper og treningsanlegg i nærmiljøene** som er tilgjengelige for alle.
- etablere **frisklivssentra**ler i alle deler av de store byene. Disse skal fremme tiltak som forebygger livsstilssykdommer som diabetes, overvekt, muskel- og skjelettlidelser og psykiske plager.
- bygge ut **skolehelsetjenesten** med daglig tilgjengelighet, slik at alle barn tidlig kan få oppfølging og veiledning til å utvikle en sunn livsstil og god psykisk helse.

- forebygge og oppdage **psykiske plager** tidlig ved at helsestasjoner og skolehelsetjeneste skal ha kompetanse om dette.
- målrette arbeidet **mot diabetes, tannhelseproblemer, psykiske plager og overvekt** overfor grupper der disse sykdommene er overrepresentert.
- sørge for at **flere eldre kan bli boende hjemme** ved gode tjenester og bruk av ny teknologi.
- Innføre tilbud om **forebyggende hjemmebesøk** til alle som fyller 75 år for å kartlegge individuelle behov.
- styrke **kompetanse og tilbud innen demensomsorgen** med dagsentertilbud og pårørendeskole. Vi vil sørge for bedre tilrettelegging for hjemmeboende, med avlastningstiltak for familien.
- at alle rusmisbrukere bør få tilbud om en **individuell tilpasset behandling** så snart de trenger det og er motiverte, slik at de lange ventelistene bygges ned. Dette må gjelde både de med begynnende problemer og de som har utviklet en større avhengighet.
- bidra til vellykket **rehabilitering av rusavhengige** ved å hjelpe til med bolig, arbeid og en meningsfull hverdag. Slik kan man bryte med negative mønstre og miljø.
- opprette egne **overdoseteam** etter modell fra Trondheim, samt **brukerrom** med helse- og sosialfaglig kompetanse der det er nødvendig i de store byene.

Godt norsk språkmiljø

Arbeiderpartiet vil:

- at **norsk skal være fellesspråket** på alle arenaer. Det må være et krav at alle som jobber i skoler, Skolefritidsordning/Aktivitetsskole, barnehager og eldreomsorgen snakker godt norsk.
- tilrettelegge for at barn som snakker dårlig norsk følges opp fra første dag. Derfor vil vi **kartlegge alle barns språkferdigheter** i god tid før skolestart.
- gi ekstra ressurser til skoler med **stor andel elever med behov for særskilt norskundervisning**.
- **endre skolegrensene** der hvor det vil ha positiv effekt, slik at vi unngår at skoler får en for stor andel av elever som trenger støtteundervisning i norsk.
- utvide ordningen med **gratis kjernetid i barnehagene** i storbyområder med levekårsutfordringer til å omfatte flere aldersgrupper og flere områder.
- forbedre tilbudet til barn og unge som trenger ekstra ressurser for å delta på fritidsaktiviteter, ved for eksempel gratis aktivitetskort, utstyrsutlån etc.
- innføre **gratis skolefritidsordning/aktivitetsskole** og enkle frokost- og/eller lunsjmåltider i områder med levekårsutfordringer.
- gå inn for en **utvidet skoledag** med mer tid til læring, leksehjelp med kvalifisert personell og fysisk aktivitet i disse områdene.
- gi barn et bedre språklig utgangspunkt ved å gi en **individuell vurdering av norskkunnskapene** til den enkelte elev i mottaksklasser før eleven går over i en ordinær klasse.

Aktiv boligpolitikk

Arbeiderpartiet vil:

- **økte takten i boligbyggingen** i storbyområdene ved å bygge tett i tilknytning til eksisterende og nye kollektivtraséer.
- framskaffe **byggeklaare tomter og sette frister til utbyggere** for når boligbygging skal realiseres.
- at kommunene må legge til rette for rimelige boliger til førstegangsetablerende.
- planlegge en variert boligsammensetning med sosialt mangfold i alle bydeler, og prøve ut flere **«fra leie til eie»-prosjekter** i storbyene.
- likestille boligformål med andre hensyn i pressområder.
- gjøre endringer i **lovgivningen for sameier**, slik at de får større mulighet til å hindre spekulative oppkjøp og ombygging av leiligheter for utleie til et uforsvarlig antall beboere.

- gjøre hyppigere bruk av **kommunenes forkjøpsrett**, og slik sørge for at 10 prosent av nye boliger benyttes til kommunale leiligheter. Vi vil unngå å samle mange mennesker i en vanskelig livssituasjon på ett boområde.
- tillate **kommunal forkjøpsrett ved omregulering** av landbruks-, natur- og friluftsområder til boligformål.
- kartlegge nåværende og framtidige boligbehov i storbyene lokalt, og sette klare mål for boligbyggingen gjennom **kommunale boligplaner**.
- at alle boområder skal ha **tilrettelagte parker og lekeareal** til barn og ungdom, samt bomiljø som sikrer sosialt samvær mellom alle aldersgrupper.
- ha familievennlige kommunale boliger som sikrer barn trygge og gode oppvekstvilkår.
- at kommunene skal lage utviklingsplaner for rehabilitering og bygging av **heldøgns omsorgsplasser og andre tilrettelagte botilbud**.
- videreutvikle **statlige låneordninger** for kommunenes kjøp av utleieboliger og areal til boligformål.
- utvikle **strategiske samarbeidsavtaler** mellom kommunene og større utbyggere for å sikre rimeligere boliger i pressområdene.
- bygge flere utleieboliger ved å **utvide rammene for grunnlån i Husbanken** til dette formålet, slik at utbyggerne får mulighet til å finansiere langt flere prosjekter. Lånene må gis til seriøse utbyggere som har opplegg for god forvaltning, vedlikehold og beboerorganisering, slik at det sikres gode bomiljøer.
- øke kostnadsrammen og tilskuddsprosenten for bygging av **studentboliger** i pressområdene, og trappe opp byggingen av studentboliger med mål om minimum 3000 bygde boliger i året.
- skape **sømløse plan- og reguleringsprosesser** for bolig, næring eller kollektivprosjekter der alle private og offentlige interesser arbeider integrert i hele prosessen. Vi vil etablere egne, raske tvisteløsninger der motstridende statlige og kommunale interesser hindrer utvikling og transformasjon av viktige, sentrumsnære arealer.
- styrke tilsynet for å **bekjempe ulovlig utleie** og diskriminering i boligmarkedet.
- sikre tilstrekkelig antall **nødboliger** til akutt plassering av personer utsatt for trusler, overgrep og vold.
- tilrettelegge for overnatting for bostedsløse hele året, enten gjennom kommunale ordninger eller frivillige organisasjoner.

God og aktiv oppvekst

Arbeiderpartiet vil:

- at kommunale bygg og anlegg skal være **gratis å bruke** for barne- og ungdomsaktiviteter.
- at tippemidler og andre statlige tilskudd i større grad brukes til bygging av **idrettsanlegg i byer hvor det er underdekning**. Særlig må det satses på flerbrukshaller som kan være tilgjengelige utenom skoletiden. Disse hallene må også kunne brukes til aktiviteter som uorganisert idrett og fritidstilbud for barn og unge.
- **styrke svømmeundervisningen** med mål om at alle 10-åringene skal være svømmedyktige.
- styrke samarbeidet mellom kommune og idrettslag om tilbud til **grupper som faller fra** eller ikke deltar i den organiserte idretten.
- at skolen skal ha en **plikt til å sørge for at alle elever mottar et tilpasset opplæringsopplegg fram til de fyller 18 år**. Det at noen faller fra i videregående skole må ses på som like alvorlig som at noen faller fra i ungdomsskolen. Det må settes inn en aktiv innsats når en elev slutter å møte opp på skolen, både overfor den enkelte elev og hjemmet, og det må avsettes ressurser til å prioritere en slik innsats.
- sikre mangfoldige ungdomstilbud og opprette nye der det er behov for dette
- at skolen må ha **yrkesgrupper med kompetanse til å hjelpe elevene** med utfordringer utenfor skolen, som familieforhold, mangel på stabile voksne, sosiale vansker og helsesituasjon. Vi vil

innføre frister fra bekymringsmelding er sendt til tiltak er vurdert iverksatt.

- gjeninnføre en **gratis kulturskoletime** i grunnskolen og **bygge ut kulturskoletilbudet** i storbyene som mange steder har den laveste kulturskoledekningen i landet.
- bygge ut ordningen med **sommerskoler** med tilbud om aktiviteter og undervisning i sommerferien til å bli et reelt tilbud for alle elever, også i videregående skole.
- legge til rette for systematisk samarbeid mellom alle instanser som er i kontakt med barn og ungdom. Barn som er **utsatt for omsorgssvikt og overgrep** må få bedre omsorg gjennom styrking av det lokale barnevernet og samarbeid med barnehage, fastlege, helsestasjon, skole og politi.
- kontinuerlig satse på forebyggende arbeid og **bekjempelse av mobbing** i skolen og i alle arenaer der barn deltar.

Trygghet og kriminalitetsbekjempelse

Norges storbyer har lav kriminalitet sammenlignet med de fleste andre land, og den har sunket noe i det siste tiåret. Samtidig er det en del former for kriminalitet som har vært økende i noen byområder, som må forebygges og bekjempes bedre. Det gjelder særlig ran og lommetyverier, blind vold knyttet til utelivet i helgene, hatkriminalitet, åpne miljøer av narkotikalangere, hallikvirksomhet og menneskehandel, organisert økonomisk kriminalitet og voldtekt, overgrep og vold i nære relasjoner. Disse store oppgavene kan bare løses hvis vi mobiliserer til sterkere samarbeid mellom politiet, statlige etater og tilsyn, kommune og frivillige organisasjoner. For å greie dette trengs det flere politifolk i årene framover og nye lovhomejmler som kan gi bedre ressursbruk og bedre samarbeid.

Sosial dumping og arbeidslivskriminalitet er et stadig større problem i storbyområdene. Her finnes mange arbeidsinnvandrere, stort innslag av innleie av arbeidskraft i en del bransjer, stort privatmarked og større utfordringer med å avdekke ulovligheter. Disse gir tapte skatteinntekter, manglende lønnsutbetalinger, dårlige sosiale vilkår, grov utbytting av arbeidskraft, svekker fagopplæringen m.m. Særlig har kommunene et stort ansvar for å hindre dette gjennom å stille krav til dem som leverer varer og tjenester til kommunen.

Økonomisk kriminalitet, arbeidslivskriminalitet og sosial dumping

Arbeiderpartiet vil:

- starte felles bransjerettede **prosjekter mot renhold, transport, restauranter, bygg og anlegg, m fl.** De må bygges på nært samarbeid mellom blant annet kommune og politi, skatteetaten, mattilsynet og partene i arbeidslivet, og må ta for seg svart arbeid, hvitvasking, omsetning av smuglervarer, skatteunndragelser, brudd på åpningstider og skjenkereglene, osv.
- innføre **krav om lærlinger ved offentlige anbud** og om at en høy andel av arbeidet skal løses ved hjelp av egne, fast ansatte arbeidstakere. Det må kreves dokumentasjon for underleverandører og bemanningsselskap på sikkerhetsopplæring og yrkesskadeforsikring.
- innføre **mer omfattende momskontroll** blant annet gjennom digital samkjøring av offentlige registre.
- forby **kontantbetaling for kjøp over 2000 kroner** for både byggevarer og –tjenester, herunder lønnsutbetalinger.
- gi bedrifter i reiselivsbransjen rett til kunne å **velge bort kontantbetaling**.
- gi **skatteetaten myndighet til å ta beslag og sikre bevis etter rettslig kjennelse**, slik at de i større grad kan gjøre ferdig sakene for politiets etterforskning og rettesføring.
- gjøre aktiv bruk av straffelovens hjemler for å kunne beslaglegge verdier fra hvitvasking og kriminell virksomhet, også innenfor arbeidslivskriminalitet.
- vurdere å stille krav om en faglig ansvarlig med godkjent fagutdanning for å kunne starte en håndverksbedrift og få den registrert i Brønnøysund innenfor fag som maling og overflatebehandling, mur og flis, snekker og tømmer mm.

- at det må bygges opp en **aktiv oppsøkende kontrollvirksomhet** overfor det private håndverksmarkedet i et samarbeid mellom skatteetat, politi og arbeidstilsyn. Publikum må informeres bedre om at det også er straffbart å bruke svart arbeidskraft.
- at arbeidsinnvandrere gis **grunnleggende opplæring i norsk** og om norsk arbeidslivskultur
- **skjerpe straffene** for brudd på arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven.

Trygge gater og uteområder

Arbeiderpartiet vil:

- få mer synlig forebyggende **politi ut i gatene ved** å utstyre politifolk og –biler med digitale plattformer som gjør det mindre nødvendig å bruke tid på kontoret.
- prøve ut en ordning med **fast politikontakt** for bestemte nærmiljøer i storbyene, slik at alle som bor der har en navngitt politi de kan ha kontakt og samarbeid med for å bekjempe og forebygge kriminalitet.
- ha **samordnede innsatsgrupper** mot ran, lommetyverier og innbrudd i de store byene for å bekjempe denne kriminaliteten bedre og unngå at de kriminelle miljøene flytter seg fra by til by.
- øke politiets kompetanse og iverksette andre nødvendige tiltak for å forebygge hatkriminalitet
- **gjøre parker og friområder i storbyene trygge** for alle ved å ha god belysning og legge til rette for aktiviteter og tilstedeværelse, slik for eksempel restauranter, kafeer, kulturaktiviteter og trim- og lekeanlegg gjør.
- **ta i bruk trygghetsindekser** for å kartlegge hvor i storbyene det begås mest kriminalitet, og hvor folk føler seg mest utrygge. Mer av innsatsen må rettes inn mot disse områdene.
- styrke **oppfølgingen av ofre** gjennom blant annet krisesentre og gjennomføring av ordningen med omvendt voldsalarm for overgripere.
- gi kommunene lovgrunnlag for å ha **differensierte skjenketider** innenfor samme område. Noen steder kan det skapes problemer når alle utesteder stenger på samme tid.
- gi lovhjemmel for å **knytte inndragning av skjenkebevillinger til eiendommen**, ikke bare til bevillingshaver.

Kamp mot menneskehandel

Arbeiderpartiet vil:

- at det etableres en **skjermings- eller refleksjonsordning for ofre for tvangsarbeid** for å skape trygghet for ofrene. Ordningen må innebære husly, forpleining og annen oppfølging i en refleksjonsperiode etter en aksjon mot arbeidsgiver.
- gjøre **håndhevingen av sexkjøpsloven mer konsekvent og likeartet** i alle byene. Til nå har forskjellen i politiets praksis mellom byene vært for stor.
- **forby annonser for sex-salg på internett**, hvor en stadig større andel av sexkjøpene foregår. Samtidig må refleksjonsperioden utvides, og tiltakene i refleksjonsperioden forbedres.
- opprette **tverrfaglige team** i alle storbyene som samarbeider om bekjempelse av menneskehandel og tvangsarbeid. Det er bare enkelte politidistrikter som har hatt kompetanse og kapasitet til å føre menneskehandel-saker fram til domfellelse, og det er stort behov for økt innsats.

Bedre forebygging

Arbeiderpartiet vil:

- utvikle nye samarbeidsformer og forpliktelser mellom politi, hjem, elever og skole for å **forhindre omsetning av narkotika** ved skolene.

- bygge opp **samarbeidsgrupper** med trossamfunn, frivillige organisasjoner, politi, skoler, foreldre, borettslag, fritidsklubber, m fl for å forebygge rekruttering til organisasjoner og nettverk med sympati for voldelig ekstremisme.
- opprette en **ordning med innsatsmidler** som kommuner og andre som vil starte slike samarbeidsgrupper kan søke om støtte fra.
- utvide **samarbeidet mellom kommune og politi** om lokale forebyggende tiltak mot kriminalitet.
- ha et **trygghetsprogram** for oppfølging av barn og unge som har blitt utsatt for kriminelle handlinger, slik at ikke frykt reduserer deres livskvalitet og bevegelsesfrihet.

Aktiv næringspolitikk

Storbyene har unike forutsetninger for å utvikle framtidens arbeidsplasser. De har en høyt utdannet befolkning, er sentre for internasjonalt samarbeid og kontakt og en IKT-infrastruktur som er i verdenstoppen. I storbyene finner vi landets største utdannings- og forskningsinstitusjoner, og byene er sentre for internasjonalt samarbeid og kontakt. Det foregår i dag et omfattende samarbeid mellom disse institusjonene og næringslivet. Dette styrker mulighetene for kommersialisering av forskningsresultater, og bidrar til utvikling av nye tjenester og produkter. Likevel mener Arbeiderpartiet at en for liten andel av forskningen brukes til utvikling og etablering av næringsvirksomhet. Arbeiderpartiet vil styrke samarbeidet mellom utdannings- og forskningsinstitusjonene, næringslivet og offentlig sektor. Vi vil bidra til å koble sammen den forskningsbaserte kunnskapen med erfaringsbasert kunnskap på arbeidsplassene, blant annet gjennom medarbeiderdrevet innovasjon. Innenfor flere områder skal høyskoler og universiteter i storbyene ha verdensledende utdanning. Vi vil føre en aktiv næringspolitikk som legger til rette for et mangfoldig, nyskapende og kunnskapsbasert næringsliv.

Storbyene skal være ledende i arbeidet med regional næringsutvikling, og må delta i arbeidet med regional utvikling i sitt naturlige omland. Arbeidet skal være basert på næringsklynger og det skal skje i tett samarbeid med næringslivet og på tvers av administrative nivå og geografiske grenser. Storbyområdene har næringsmessige likhetstrekk når det gjelder for eksempel handel og service. Samtidig er det forskjeller når det gjelder blant annet kapitaltilgang og hvilke næringer som er dominante. En aktiv næringspolitikk for byområdene må ta utgangspunkt i disse ulikhetene. Ved å satse der vi er gode, legger vi også grunnlaget for nye bedrifter og innovasjon i tiliggende næringer.

Høyere utdanning og forskning

Arbeiderpartiet vil:

- at storbyene skal være **gode vertskommuner for de høyere utdanningsinstitusjonene**, og inngå i et tett samarbeid med utdannings- og forskningsinstitusjoner, offentlig virksomhet og næringsliv for bedre å nytte den kompetansen disse institusjonene har i sine nærområder.
- øke støtten til industrielle forsknings- og utviklingskontrakter og til selskapene som driver med å ta **forskningsresultater videre** til å bli produkter på markedet.
- styrke satsingen på **gode forskningsmiljøer** gjennom Forskningsrådets sentrale satsinger, det vil si Sentre for fremragende forskning (SFF), Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI), Forskningscentre for miljøvennlig energi (FME), Norwegian Centres of Expertise (NCE) og utvikle Global Center of Expertise (GCE).

Legge til rette for næringslivet

Arbeiderpartiet vil:

- at storbyene skal aktivt **legge til rette for utvikling av lokalt næringsliv** blant annet gjennom god service til bedriftene, aktiv nettverksbygging og effektiv arealplanlegging. Det er viktig at storbyene har et godt apparat for å bistå bedrifter, spesielt i oppstartsfasen.
- **redusere administrative byrder** for bedrifter med ytterligere 5 milliarder kroner utover de 5 milliarder som Stoltenberg- regjeringen forenklet. Arbeiderpartiet mener at det i tillegg må foretas gjennomganger i storbyene med mål om lokale reduksjoner.
- etablere en søkeordning for «**Cities of excellence**» - statlige insentivprogrammer for foregangsbyer innenfor transport og kollektivløsninger, byggeskikk, fornyelse og transformasjon og næringsutvikling.
- **etablere servicesentre for utenlandske arbeidstakere** i flere storbyer.
- gjøre nødvendige endringer i lovverket slik at storbyene kan **innføre BID-ordningen**. BID (Business Improvement District) er et offentlig/privat bindende samarbeidsfelleskap, der eiendoms- og virksomhetseiere går sammen med felles innsats og felles bidrag for å opprettholde, utvikle og markedsføre et sentrums- eller næringsområde.
- legge til rette for **høyt teknologisk industri** i storbyområdene.

Bidra til nyskaping og innovasjon

Arbeiderpartiet vil:

- satse på Ungt Entreprenørskap i skolen og at ungdomsskoler skal ha valgfag med tilbud om **elevbedrifter** og utplassering i arbeidslivet.
- etablere et akseleratorprogram som kan bidra med penger i en tidlig fase for nye etablerere.
- satse på **gründerhus og start up-miljøer**, gi dem tilgang til inkubatorer, mentorer og næringshager - og forenkle administrasjon og bidra til kontaktnett i oppstartsfasen.
- at det må **etableres flere såkornfond** slik at flere bedrifter kan hjelpes. De må innrettes mot tidlig fase og gjelde for hele landet –også storbyene.
- at Selskapet for industrivekst (SIVA) må bidra mer til å **etablere næringshager** i storbyområdene
- **øke og utvide ordningen med etablererstipend**, slik at den også kan brukes mer i storbyene.
- at storbyene har et **tett samarbeid med innovasjonsselskaper** ved Universiteter, Høgskoler og sykehus for å bidra til å utvikle nye vekstbedrifter.
- utvikle TTO (Technology Transfer Office) og **styrke FORNY-programmet**, som bidrar til å realisere ideer med stort forretningsmessig potensial fram til selskapsetablering.
- utnytte og utvide de muligheter som ligger i at vi er **verdensledende på fiberdekning**.

Levende kulturliv

En av fordelene med å leve livet i en stor by er tilgangen til kulturopplevelser. I storbyene finner alle typer kunst og kultur sin plass. Vi vil satse på kunst og kultur i det offentlige rom, og legge til rette for de voksende kulturnæringene, som har mange av egenskapene som skal til for at næringslivet skal lykkes med å være kreativt, innovativt og kunne omstille seg.

Arbeiderpartiet vil

- **gjennomføre Kulturløftet** for å sikre alle tilgang til kulturopplevelser, og ta initiativ til lokale kulturløft.
- satse på **innovative kulturbygg**, geografisk spredning av kulturinstitusjoner og gode støtteordninger som sikrer kulturelt mangfold.
- **styrke bibliotekene** og sørge for at enda flere får tilgang til bibliotek i sitt nærmiljø.
- legge til rette for **kultursamarbeid på tvers av byer**, slik at enda flere får gode og minnerike kunst- og kulturopplevelser.

God organisering

Det er behov for en omfattende samordning og styring på tvers av kommune- og fylkesgrenser. Folk lever ikke sine liv innenfor bostedskommunens grenser. Jobb, utdanning, familie og aktiviteter forutsetter for mange i storbyområdene at grensene krysses daglig, og det er behov for mer felles overordnet planlegging av samferdselsløsninger, kollektivtransport og arealplanlegging.

I noen tilfeller kan samarbeid på tvers av kommuner og fylker i interkommunale selskap være en god løsning. Men lokaldemokratiet og innbyggernes nærhet til beslutningene utfordres når stadig flere oppgaver blir flyttet ut av folkevalgte organer og inn i selskapsstyrer. Tilsvarende blir hensyn til jordvern, matsikkerhet og levende sentrumsområder undergravet når det på kort sikt er enklere og billigere å lage bilbaserte utbygginger på ubebygde mark i stedet for å søke fortetting og nyskaping i eksisterende sentrumsområder.

Organisering og struktur

Arbeiderpartiet vil:

- sikre en bedre og mer samordnet planlegging og styring i hovedstadsområdet. Oslo og Akershus bør inngå i en felles region for hovedstadsområdet. Det vises til at det også pågår andre prosesser på Østlandet, noe Arbeiderpartiet stiller seg positive til. Hele eller deler av Vestlandet bør inngå i en større folkevalgt region. Også i Trøndelag er det i gang prosesser hvor man jobber med en felles, styrket region. Arbeiderpartiet er positive til dette.

Økonomi for vekst

Arbeiderpartiet vil:

- endre reglene for **rammeoverføring** til vekstkommuner slik at tildeling av midler står i forhold til faktisk innbyggervekst. Inntektssystemet må fange opp de spesielle utfordringene storbyområdene har.
- **øke integreringstilskuddet** for å ha ressurser til bedre norskopplæring og tiltak for deltakelse i arbeidslivet.
- så langt det er mulig, **flytte telletidspunktet for innbyggertall** i vekstkommunene slik at disse får økonomiske midler etter faktisk antall innbyggere.